

Quartum præceptum.

Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

I. CUM in superioribus præceptis summa sit vis, et dignitas, merito, quæ nunc persequimur, quia maxime necessaria sunt, proximum locum obtinent; nam illa finem, qui Deus est, continuo spectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt; etsi longius progressa, ad Deum, id est illud extremum, cujus gratia proximum ipsum diligimus, perducunt. Quamobrem Christus dominus præcepta illa duo de diligendo Deo et proximo similia inter se esse dixit.¹ Hic autem locus, dici vix potest, quantas habeat utilitates; cum et suos fructus ferat, uberes illos quidem, ac præstantes, et sit tanquam signum, ex quo primi præcepti obedientia, et cultus elucet. Qui non diligit, inquit D. Joannes, fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quo modo potest diligere?² Ad eundem modum, si parentes, quos secundum Deum diligere debemus, non veneramur, et colimus, cum nobis in conspectu fere semper sint: Deo, summo parenti, et optimo, qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuimus? ex quo perspicuum est, utraque præcepta inter se congruere.

2. Hujus autem præcepti usus latissime patet; nam præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos in parentum loco colere debemus, vel potestatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel præstantis alicujus muneris, et officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem levat; cum enim id in primis curent, ut, quos habent in sua potestate, ii recte, et divinæ legi convenienter vivant, erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo auctore, et monitore, summum honorem parentibus tribui oportere; quod ut præstare possimus, necesse est, nosse quamdam differentiam, quæ est inter præcepta primæ et secundæ tabulæ.

¹ Matth. XXII. 39.; Marc. XII. 31. — ² 1. Joan. IV. 20.

ERGO hæc primum a Parocho sunt explicanda: idque in primis moneat, divina Decalogi præcepta fuisse in duabus tabulis incisa: in quarum altera, quemadmodum a sanctis Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam sunt exposita: reliqua vero in alteram tabulam erant inclusa; atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, ut præceptorum rationem ordo ipse distingueret; nam quidquid in sacris litteris divina lege jubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero; aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem, et societatem pertinet, id reliquis septem præceptis continetur.

Quocirca non sine causa ejusmodi est facta distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur; nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materies, quam tractent, est Deus, id est summum bonum, ceteris vero proximi bonum: illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea, quæ ad finem referuntur, spectant.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet; Deus enim per se non alterius rei causa summe diligendus est: charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est; nam si parentes caros habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reveremur; id ea re maxime faciendum est, quod eorum procreator est Deus, eosque aliis præesse voluit, quorum opera ceteros homines regit, ac tuctur: qui cum nobis auctor sit, ut ejusmodi personas vereamur, idcirco id præstare debemus, quia a Deo hoc ipso honore dignantur: ex quo fit, ut honor, quem parentibus habemus, Deo potius quam hominibus haberi videatur; sic enim apud sanctum Matthæum est, cum de observantia in superiores agitur: Qui recipit vos, me recipit;¹ et Apostolus in epistola ad Ephesios, servos instituens: Servi, inquit, obedite dominis carnalibus cum timore, et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi.²

¹ Matth. X. 40. — ² Eph. VI. 5.

3. *Præcepta duabus tabulis incisa: prima, quæ charitatem erga Deum docent, secunda quæ charitatem erga proximum.*

Observatio præceptorum primæ tabulæ est finis,

ratio

et mensura observantiae ceterorum.

Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur : in quem amor augeri infinite potest : proptereaque nostra erga illum charitas indies fiat ardentior, necesse est. Quem ejus jussu ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur; jubet enim Dominus proximos diligere, sicut nos ipsos;¹ quod si quis hos fines egressus fuerit, ita ut parem Deo et proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. Si quis venit ad me, inquit Dominus, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus;² in quam sententiam item dictum est : Sine ut mortui sepe liant mortuos suos,³ cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi; cujus rei dilucidior illa apud sanctum Matthæum explicatio est : Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.⁴ Nec tamen ulla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, observandique sint; sed ad pietatem in primis necessarium est, Deo, qui parens, et effectus est omnium, præcipuum honorem, et cultum tribui : ideoque mortales parentes amari, ut ad cælestem sempiternumque patrem tota amoris vis referatur; quod si interdum parentum jussa Dei præceptis repugnent, non dubium est, quin liberi, parentum cupiditati, Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius sententiæ memores : Obedire oportet Deo magis quam hominibus.⁵

4. *Honorare quid sit.*

QUIBUS rebus expositis, Parochus verba præcepti interpretabitur, atque illud primum, Honorare, quid sit; est enim, de aliquo honorifice sentire, et, quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia, et cultus. Scite autem in lege posita est honoris vox, non amoris, aut metus, etiamsi valde amandi, ac metuendi parentes sint; etenim qui amat, non semper observat, et veneratur : qui metuit, non semper diligit : quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, et veretur.

¹ Deut. VI. 5.; Matth. XXII. 37.; Luc. X. 27. — ² Luc. XIV. 26. — ³ Luc. IX. 60. — ⁴ Matth. X. 37. — ⁵ Act. V. 29.

HÆC cum Parochus explicarit, tum aget de patribus, quique sint ii, qui vocentur hoc nomine; nam etsi de iis præcipue patribus lex loquitur, ex quibus generati sumus : tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti lex videtur, quemadmodum ex pluribus divinæ scripturæ locis facile colligimus.

Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia sunt in sacris litteris, quod antea attigimus, quibus singulis suus honor debetur; ac primum Ecclesiæ præsides, et Pastores, et Sacerdotes, patres dicuntur, quemadmodum ex Apostolo constat, qui ad Corinthios scribens : Non, inquit, ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.¹ Et in Ecclesiastico scriptum est : Laudemus viros gloriosos, et parentes nostros in generatione sua.²

Deinde ii, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, patres appellantur. Sic Naaman a famulis pater vocabatur.³

Præterea, patres eos dicimus, quorum procuratori, fidei, probitati, sapientiæque alii commendantur : cujusmodi sunt tutores, et curatores, pædagogi et magistri. Quare Eliam et Eliseum filii Prophetarum patrem vocabant.⁴

Postremo patres dicimus senes, et ætate confectos, quos etiam vereri debemus.

Atque hoc in Parochi præceptis maximum sit, ut doceat patres, cujuscumque sint generis, præsertim vero eos, ex quibus nati sumus, a nobis honorandos : de quibus divina lex præcipue loquitur; sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra : in iisque ortus nostri imaginem intuemur : ab iis vita nobis data est : iis Deus usus est, uti nobis animum, mentemque impertiret : ab iis ad sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque instituti, ad morum integritatem et sanctitatem eruditi sumus.

Doceat vero Parochus, merito nomen, MATRIS, in hoc præcepto expressum, ut ejus beneficia, et merita erga nos consi-

¹ I. Cor. IV. 14. — ² Eccl. XLIV. 1. — ³ 4. Reg. V. 13. — ⁴ 4. Reg. II. 12.; XIII. 14.

5. *Honorandi, præter genitore*

Ecclesiæ prælati et sacerdotes,

magistratus,

tutores et magistri,

senes.

6. *Honoris causæ.*

deremus, quanta cura, et sollicitudine nos in utero gesserit, quanto cum labore, ac dolore pepererit, et educarit.

7. *Genitorum honor importat amorem,* PORRO ita observandi parentes sunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videatur; quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos sint ita affecti, nullum ut laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit jucundius, quam ut filiis charos se esse sentiant, quos maxime diligunt. Joseph cum in Ægypto honore et amplitudine regi esset proximus, patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit :¹ et Salomon matri advenienti assurrexit eamque veneratus, regio in solio ad dexteram collocavit.²

orationem, Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent; nam eos tum etiam honoramus, cum a Deo suppliciter petimus, ut eisdem bene et feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia et honore sint apud homines, ut ipsi Deo ac sanctis, qui in cælis sunt, commendatissimi sint.

obedientiam, Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus; cujus rei suasor Salomon : Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ : ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo;³ cujusmodi sunt etiam D. Pauli cohortationes : Filii obedite parentibus vestris in Domino : hoc enim justum est;⁴ item : Filii obedite parentibus per omnia : hoc enim placitum est in Domino;⁵ et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur : etenim Isaac, cum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste ac sine recusatione paruit;⁶ et Rechabithæ, ne a patris consilio unquam discreparent, vino se in perpetuum abstinerunt.⁷

imitationem, Item, parentes honoramus, cum eorum recte facta, moresque imitamur; iis enim plurimum tribuere videmur, quorum esse volumus quam simillimi. Item, parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur.

¹ Gen. XLVI. 29. — ² 3. Reg. II. 19. — ³ Prov. I. 8. — ⁴ Eph. VI. 1. — ⁵ Col. III. 20. — ⁶ Gen. XII. 9. — ⁷ Jer. XXXV. 6.

Item, quibus subvenimus ea impertientes, quæ victus, cultusque desiderat : quod Christi testimonio comprobatur, qui pharisæorum impietatem redarguens : Quare et vos, ait, transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit : Honora patrem et matrem : et : Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis : Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit : et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam : et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.¹ Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime, cum periculose ægrotant; danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua sacramenta, quæ a Christianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat : idque nobis curæ sit, ut pii, religiosique homines eos crebro intervísant, qui vel imbecillos confirment, et consilio juvent, vel optime animatos ad spem erigant immortalitatis; ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum; sic fiet, ut fidei, spei et charitatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortem non modo non pertimescendam, cum necessaria sit, sed, cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant.

Postremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, si iis funus facimus, si exequias cohonestamus, si honorem sepulturæ impertimus, si justa et sacrificia anniversaria curamus, si, quæ ab iis legata sunt, diligenter persolvimus.

8. HONORANDI autem sunt non modo ii, ex quibus nati sumus, verum etiam alii, qui patres appellantur, ut Episcopi, et sacerdotes, ut reges, ut principes, ut magistratus, ut tutores, ut curatores, ut magistri, ut pædagogi, ut senes, et ceteri ejusmodi : digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiunt, sed alius alio magis.

De Episcopis, et aliis Pastoribus ita scriptum est : Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur : maxime qui laborant in verbo et doctrina.² Jam vero, quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt? qui

¹ Matt. XV. 3. — ² 1. Tim. V. 17.

bus is præclarum illud benevolentiae testimonium tribuit : Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi.¹ Quin etiam sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur; quare Apostolus : Quis, inquit, militat suis stipendiis umquam?² Et in Ecclesiastico scriptum est : Honorifica sacerdotes, et propurga te cum brachiis. Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis.³ Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus : Obedite, inquit, præpositis vestris, et subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri;⁴ quin potius a Christo domino præceptum est, ut vel improbis Pastoribus obtemperemus, cum dicat : Super cathedram Moysi sederunt scribæ et pharisæi. Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, servate, et facite; secundum opera vero eorum nolite facere : dicunt enim, et non faciunt.⁵

9. Idem de regibus, de principibus, de magistratibus, et reliquis, quorum potestati subjicimur, dicendum est; iis vero quod honoris, cultus, observantiae genus tribuendum sit, Apostolus ad Romanos late explicat :⁶ pro quibus etiam orandum esse monet;⁷ et D. Petrus : Subjecti, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum : sive regi, quasi præcellenti; sive ducibus, tanquam ac eo missis;⁸ nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur; habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia divinæ potestatis est instar : in quo etiam Dei providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis artribuit, quibusque utitur, tanquam potestatis suæ ministris; nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, si tales sunt magistratus, sed divinam auctoritatem, quæ in illis est, reveremur : ut, quod permirum fortasse videatur, quamvis in nos sint inimico, infensoque animo, quamvis implacabiles, tamen non satis digna causa sit, cur eos non perofficose observemus; nam et Davidis magna in Saülem officia extiterunt, cum ei tamen esset offensior : quod innuit illis verbis : Cum iis qui oderunt pacem, eram pacificus.⁹ At vero, si quid im-

succurrendi,

audiendi.

Principes observandi,

et pro eis orandum.

¹ Gal. IV. 15. — ² 1. Cor. IX. 7. — ³ Eccli. VII. 33. — ⁴ Heb. XIII. 17. — ⁵ Matth. XXIII. 2. — ⁶ Rom. XIII. 1. — ⁷ 1. Tim. II. 2. — ⁸ 1. Petr. II. 13. — ⁹ Ps. CXIX. 7.

probe, si quid inique imperent, cum id non ex potestate, sed ex injustitia, atque animi perversitate agant, omnino non sunt audiendi.

UBI hæc Parochus sigillatim exposuerit, deinceps consideret, quodnam præmium, quamque consentaneum iis propositum sit, qui divino huic præcepto obediunt; nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant; propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conservant. Cum igitur, qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis et vitæ usuram habent, jure et merito vitam ad summam senectutem perdunt. Tum adjungenda est divinæ promissionis illustris explanatio; neque enim solum sempiternæ, ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur; cujus sententiæ interpres est D. Paulus, cum inquit : Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, et futuræ.¹ Nec vero hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiamsi sanctissimis viris, ut Job, ut Davidi, ut Paulo mors fuerit optabilis, et ærumnosis ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda; nam illorum verborum adjunctio, QUAM DOMINUS DEUS DABIT TIBI non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur : nam in Deuteronomio non solum inquit : Ut longo vivas tempore, sed illud etiam addit : Ut bene sit tibi;² quod deinde ab Apostolo repetitum est.³

Hæc autem bona eis suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat : aliter enim divini promissi fides et constantia non erit, cum interdum qui majorem pietatem parentibus præstiterunt, iis vita brevior sit : quibus id quidem contingit, vel quod iis optime consulitur, qui prius vita excedunt, quam a virtutis, et officii religione discedant : rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum;⁴ vel quia, dum pernicies et rerum omnium perturbatio impendit, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant : A facie enim malitiæ, inquit Propheta, collectus est justus :⁵ quod

10.

Præmium observantiae divinitus propositum.

11.

Cur nonnulli hoc præmium non consequantur.

¹ 1. Tim. IV. 8. — ² Deut. V. 16. — ³ Eph. VI. 3. — ⁴ Sap. IV. 10. — ⁵ Is. LVII. 1.

fit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus; vel ne tristissimis temporibus ex propinquorum, amicorumque calamitatibus acerbissimos luctus sentiant.

12. *Inobedientes et ingrati graviter puniendi.* QUARE metuendum est majorem in modum, cum viris bonis immatura mors accidit: ac, quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officii merces et fructus est a Deo propositus: sic ingrati et impii filii gravissimis pœnis reservantur; scriptum est enim: Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.¹ Et, Qui affligit patrem, et fugat matrem, ignominiosus est et infelix.² Et, Qui maledicit patri suo, et matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.³ Et, Oculum, qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii aquilæ.⁴ Qui parentibus injuriam intulerunt, multos fuisse legimus: in quibus ulciscendis, Dei iracundia exarsit: non enim Davidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit Absalon, quem, ob ejus scelus, tribus hastis transfixum punivit.⁵ De iis vero, qui sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto judicis, morietur homo ille.⁶

13. *Officium parentum in filios.* ET quemadmodum divina lege sancitum est, ut parentibus filii honorem habeant, ut pareant, ut obsequantur: sic parentum propria officia sunt, atque munera, ut sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta, ut ad religionem instructi, et parati, Deum sancte, inviolateque venerentur; quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.⁷

14. *Tria cavenda: nimia severitas,* Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistris præbeant virtutis, æquitatis, continentiae, modestiae, et sanctitatis: triaque præsertim declinent, in quibus sæpe offendere consueverunt; primum, ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuunt, quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: Patres, nolite ad indignationem

¹ Ex. XXI. 17.; Lev. XX. 9. — ² Prov. XIX. 26. — ³ Prov. XX. 20. — ⁴ Prov. XXX. 17. — ⁵ 2. Reg. XVIII. 14. — ⁶ Deut. XVII. 12. — ⁷ Dan. XIII. 3.

provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant;¹ nam periculum est, ne fracto, abjectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulcisci; deinde, si qua culpa commissa est, cum necessaria sit castigatio, et objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant: sæpe enim filii parentum nimia lenitate, et facilitate depravantur: quamobrem a dissoluta indulgentia deterreat exemplum Heli, summi sacerdotis; qui, quod in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus;² postremo, ne, quod foedissimum est, in filiorum educatione ac doctrina, præpostera consilia ineant; etenim permulti in hac una cogitatione curaque versantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, et amplum patrimonium liberis relinquunt: quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad avaritiam et ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum existimatione, et salute sunt solliciti, dummodo pecuniosi sint, et perdivites: quo quid dici, aut cogitari turpius potest? ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera, et flagitia transferant; quibus tandem non ad cælum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna.

Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad Tobiae exemplum ac similem virtutem excitet:³ ut, cum filios ad Dei cultum, et sanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, et observantiæ, et obsequii uberrimos fructus capiant.

¹ Colos. III. 21. — ² 1. Reg. IV. 18. — ³ Tob. IV.

*nimia in
dulgen-
tia,*

*præposte-
ra consi-
lia.*